

**KONTEYNERLARDA QO'NG'IR EMAN (QUERCUS ROBUR)
KO'CHATLARINI YETISHTIRISH TEXNOLOGIYASINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Mavlonova Madinabonu Alisher qizi
Guliston Davlat Universiteti Tabiiy fanlar
fakulteti 3-kurs talabasi

Annatsiya:

Eman dunyodagi eng keng tarqalgan daraxt turlaridan biridir. Tarix davomida eman odamlar va yovvoyi tabiatni boshpana va oziq-ovqat bilan ta'minlagan. Biroq, o'rmonlarimiz ko'plab tabiiy va antropogen bosimlarga duch keladi. Iqlim o'zgarishi mamlakatimizdagi o'rmonlar va agroo'rmon landshaftlarining barqarorligi uchun alohida xavf tug'diradi. O'rmonlarning kamayib ketishiga javoban, o'rmon qoplamini va o'rmonlarning yog'och ishlab chiqarish nuqtai nazaridan ko'p funksiyaliligini ko'paytirish, himoya qilish va saqlash uchun o'rmonlarni boshqarishning yanada qattiq usullari paydo bo'ldi. Emanlar qulay o'sish sharoitlarining keng ekologik amplitudalariga ega bo'lsa ham, eman ustunlik qiladigan hududlarda ko'pincha tabiiy ravishda qayta tiklana olmaydi va emanining konteynerli ko'chatlarini yetishtirish texnologiyasini ishlab chiqishdan iborat.

Kalit so'zlar: konteynerli ko'chat, an'anaviy texnologiya, yong'oqcha meva, ekotizim, o'simliklar areallari.

Kirish:

Oddiy eman (dub) (qo'ng'ir eman, bandli yoki yoz dubi) — *Quercus robur* L. (*Quercus pedunculata* Ehrh.) va bandsiz gulli eman (qish dubi) — *Quercus petraea* Liebl. (*Quercus sessiliflora* Salisb'yish, o'z oldimizda turgan vazifalardan sanaladi..), qoraqayindoshlar — Fagaceae oilasiga kiradi. Oddiy eman bo'yi 40 (ba'zan 50) metrga yetadigan daraxt. Eman daraxtining shoxlari yorilmagan kumushrangli, tanasi esa yorilgan qo'ng'ir-kulrang tusli po'stloq bilan qoplangan. Bargi patsimon bo'lakli, umumiy ko'rinishi cho'ziq-teskari tuxumsimon bo'lib, poyada qisqa bandi bilan ketma-ket joylashgan. Gullari bir uyli, bir jinsli, otalik gullari siyrak, ingichka kuchalaga to'plangan. Gulqo'rg'oni 5—9 ta chiziqsimon-

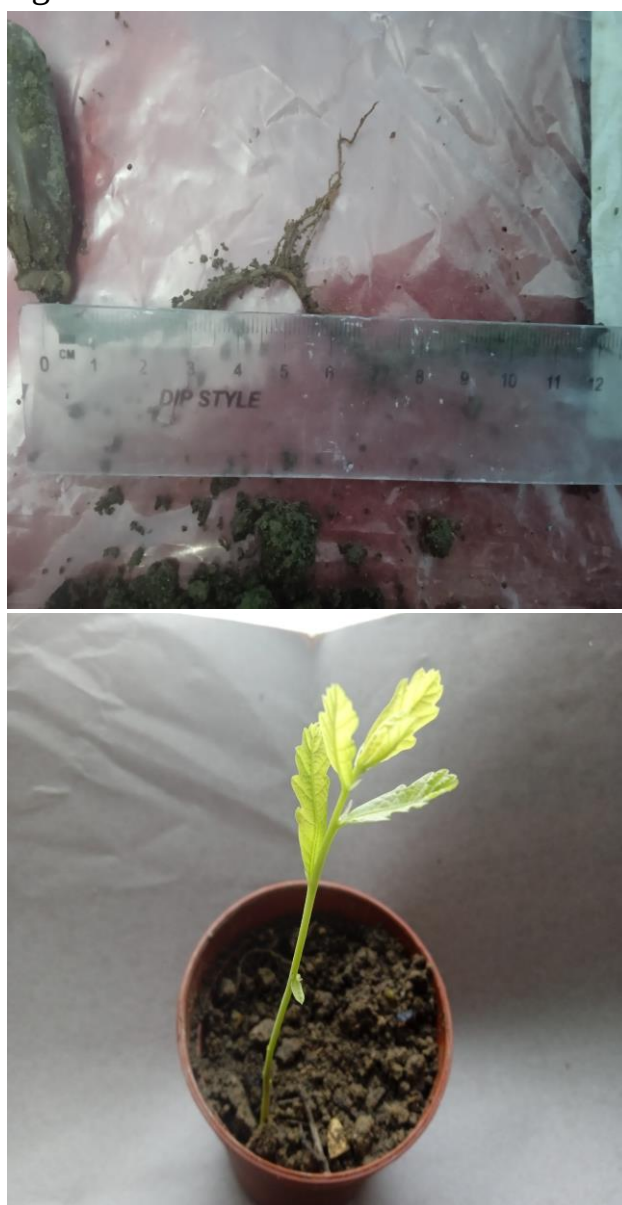
lansetsimon bo'lakka qir qilgan, otaligi 5—10 ta. Onalik gullari 1—3 tadan bo'lib, ularning gulqo'rg'oni yaxshi taraqqiy etmagan, 6 bo'lakli, onalik tuguni uch xonali, pastga joylashgan. Mevasi —gulqo'rg'onining qoldig'iga joylashgan, uzun bandli cho'ziq yong'oqcha. Aprel-may oylarida (40—60 yoshdan boshlab) gullaydi, mevasi sentabr-oktabrda pishadi. Qishki eman oddiy emandan mevasining bandsiz, bargining uzunroq bandli bo'lishi bilan farq qiladi. Geografik tarqalishi. Eman daraxti Ukraina, Belarus, Moldova, Boltiqbo'yi mamlakatlari, Rossiyaning Yevropa qismidagi keng yaproqli va aralash o'rmon zonasida ko'p tarqalgan.

Ma'lumki, eman urug'ining ichki energiyasi, ya'ni urug'ning o'sish kuchi va endospermdagi ozuqa moddalarining yetarli miqdori uning unib chiqishini ta'minlaydi, ammo keyingi o'sishi uchun substratning ozuqaviy qiymati ham bir xil darajada muhimdir, masalan uning namligi. Shu sababli, bizning sinovlarimizdan maqsad konteyner substrati tarkibining urug'larning unib chiqish ko'rsatkichlariga ta'sir darajasini va ko'chatlarning konteynerlarda o'sish jarayonida ular ishlatilgunga qadar ularning sifatli yashovchanligini aniqlash edi. Yuqori mahsuldor va barqaror eman o'rmonlarini saqlash va ko'paytirish uchun sanoat texnologiyasi bo'yicha yetishtirilgan selektiv va genetik xususiyatlari yaxshilangan konteynerli ko'chat materiallaridan foydalangan holda o'rmonlarni tiklash maqsadga muvofiqdir. Ushbu texnologiyani ishlab chiqish va amalga oshirish uchun quyidagilar zarur:

- 90% dan kam bo'lmagan o'sish qobiliyatini va konteynerlardan maksimal darajada foydalanishni ta'minlaydigan urug'larni saqlash va ekishga tayyorlash usullarini ishlab chiqish;
- ignabargli turlarning konteynerli ko'chatlarini yetishtirish uchun qo'llaniladigan avtomatik rejimda boshqa daraxt turlarini ekish uchun mavjud qurilmalarni moslashtirish yoki asosan yangi ekish mashinalarini ishlab chiqish;
- emanning eng yaxshi genotiplarini saqlash va ko'paytirish, kasalliklarga, antropogen ta'sirlarga va noqulay iqlim omillariga chidamli navlarni yaratish, uzoq saqlash muddati bilan urug'lik bankini yaratish va in vitro mikroklonal ko'paytirishning samarali texnologiyasini ishlab chiqish tavsiya etiladi. granulometrik tarkibi pipetka usuli bilan [1]; Tyurin [2] bo'yicha gumus tarkibi ; N, P, K ning umumiy shakllari tarkibi (Ginzburg usuli bilan konsentrlangan sulfat kislota olishda) [3]; Kislotalik darajasi potentsiometrik [4]. namunalar aniqlanadi. Konteynerli ko'chat ishlab chiqarish ochiq yerga ekishning an'anaviy

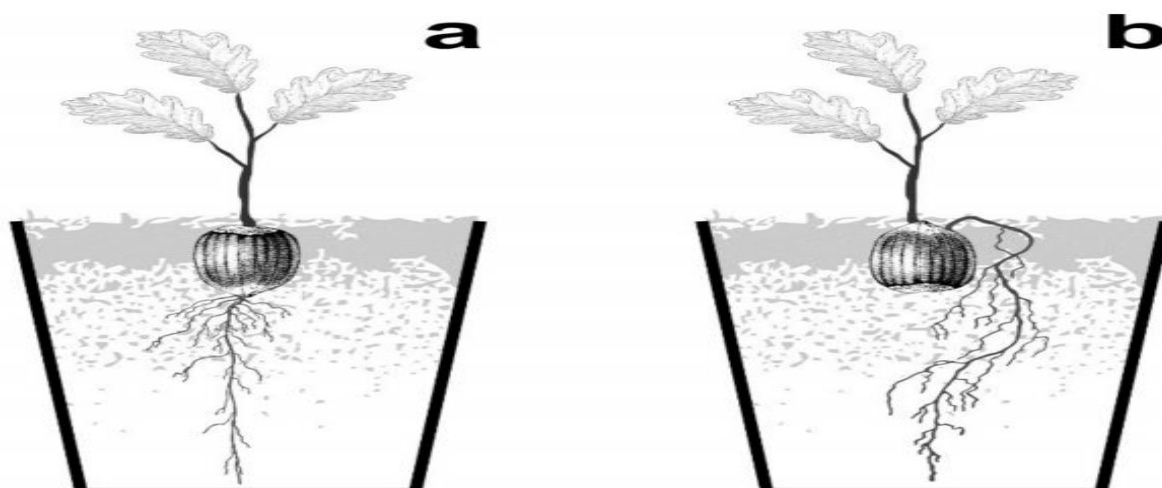

texnologiyasini shikastlangan ildiz tizimi bilan almashtiradi, chunki texnologik jihatdan murakkabroq. Konteynerli ekish zaxiralaridan foydalanish nafaqat o'rmonchilarga balki dolzarb bo'lgan o'rmon ekish muddatlarini sezilarli darajada uzaytirish imkonini berdi (ayniqsa, bahorgi ekish uchun qisqa optimal muddatlarga ega bo'lgan dasht va o'rmon-dasht zonalar uchun), shuningdek, o'rmon ekish muddatini ko'paytirishga imkon berdi.

1. eman mevasining urug' unuvchanligi(a), urug'idan unib chiqqan yosh eman(b).

o'rmon ekiladigan maydonlarda deyarli 100% gacha ekish zahirasini olish [5, 6]. Konteynerli ko'chat yetishtirishning afzalliklari mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar tomonidan ko'plab nashrlarda qayta-qayta isbotlangan.

2.tajriba uchun konteynerga ekilgan emanlarning o'suv fazalari.

Doimiy ekish usuli, yong'oqcha mevani uchi uchi pastga yoki xaotik tarzda ekishni nazarda tutadi, bu esa ko'chatlar bog'chasining tuprog'iga yoki maydonchaga ekish uchun katta ahamiyatga ega emas. Aytgancha, bu usul bilan idishga mevalarni ekish boshqa voqea. Bunday holda, substrat bo'ylab ildizlarning bir xil taqsimlanishi yo'q. Shunday qilib, bu usulda eman yong'oqcha mevalarini ekkanimizda ko'chatlarni konteynerdan olish substratning yuqori qismini yo'qotishiga olib keladi. Bu ildiz bo'yni idishning yuqori qismida joylashganligi va o'simlik ildizlari substratning bu qismini ushlab turmasligi sababli sodir bo'ladi (3a-rasm). Biz mevani ekishning boshqa usulida sinab ko'rdik. Mevalarni uchi uchi yuqoriga qaragan holda idishga ekish va idishning tepasidan 1,0 sm chuqurlikda ekish tavsiya etiladi (3-b-rasm). Bu idishning yuqoridan pastki qismiga qadar ikkinchi va uchinchi tartiblarning fiziologik faol ildizlarini shakllantirishga, ildizpoyaning barqarorligini oshirishga va o'simliklarni qayta ko'chirib o'tkazgandan so'ng o'sishni yaxshilashga imkon beradi.

3.doimiy(a) va taklif qilingan(b)emanni yong‘oqcha mevasini ekish usullari.

Xulosa:

O'rmonlar biologik xilma-xil ekotizim bo'lib, ko'plab o'simliklar, hayvonlar va mikroorganizmlar uchun yashash muhitini ta'minlaydi. O'rmon ekotizimlari birinchi navbatda biosferaning tabiiy muvozanatini barqarorlashtirish va tiklashga qodir bo'lgan asosiy komponent sifatida qaraladi. Shu maqsadda o'simliklar fitosenozining muvozanatini saqlash va aynan bizning hududimizda o'sadigan o'simlik areallarini kengaytirish, o'rmon ekotizimini barqarorlashtirish, yo'qolish xavfi ostida bo'lgan dorivor o'simliklarning onalik plantatsiyalarini yo'lga qo'yish o'z oldimizda turgan vazifalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Ukraina Derzhspozhyvstandart. SSTU 4289:2004; Tuproq sifati. Organik moddalarni aniqlash usullari ; Ukraina Derzhspozhyvstandart: Kiev, Ukraina, 2005; p. 18. [Google Scholar]
- 2.Tikhonenko, o'g'itlar kiritish ostida kolloid peptizatsiya va koagulyatsiyaning DG Nano diagnostikasi; Tikhonenko, DG , Filon, VI, Kharkivskiy, S., Eds. ; Northeast Forestry University Press: Harbin, Xitoy, 2010; p. 194. [Google Scholar]
- 3.Ukraina Derzhspozhyvstandart. SSTU ISO 10390:2007; Tuproq sifati. pH ni aniqlash ; Ukraina Derzhspozhyvstandart: Kiev, Ukraina, 2012; p. 14. [Google Scholar]
- 4.Dospexov, BA Metodika Polevogo Opyta ; Agropromizdat: Moskva, Rossiya, 1985; p. 351. [Google Scholar]

5.Gordiyenko, M.I.; Guz', M.M.; Debrynyuk, Y.M.; Maurer, V.M. Лісові культури; Kamula: Lviv, Ukraine, 2005; p. 608. [Google Scholar]

6.Savushchuk, M.P.; Maurer, V.M.; Popov, M.Y.; Shuban, S.V. Сучасні Технології Лісового Насінництва І Виробництва Садивного Матеріалу; Scientific and Technical Information: State Committee of Forestry of Ukraine: Kyiv, Ukraine, 2009; Volume 1, p. 68. [Google Scholar]

